

DE TWEEDE WERELDOORLOG
Periode 1939 – 1940
Mobilisatie en evacuatie

Introductie

'Ik ben geboren op boerderij Schoonderbeek aan de Schoonderbekerweg. Voorheen was het gebouw eigendom van de mr. Jan Pieter Adolf Stichting. Op 3 februari 1915 werd de sluitsteen aangebracht in het gebouw van deze stichting. Die steen zit nog steeds in de voorgevel van het gebouw. Een gebouw ingericht voor 20 volwassenen vallende onder artikel 29 van de armenwet. Alle kinderen, waaronder ik, geboren op Schoonderbeek tussen 1932 en 2000, kenden – in hun jeugd - de tekst uit het hoofd. De drie boerderijen Roffelaar, Schaffelaar en Schoonderbeek werden tot de Eerste Wereldoorlog in een adem genoemd. De reden was dat de diverse Eigenaren-Heren kennelijk goed met elkaar konden opschieten. Op 25 december 1981 vertelde Cornelis (Kees) Boersen, mijn oom aan mij, dat zijn vader Jan Boersen Thzn van Groot-Zandbrink in 1931 voor Schoonderbeek de som van fl. 33.400 uit zijn vestzak heeft betaald. Hij wilde daarmee o.a. vertellen, dat zijn vader over enige contanten c.q. banktegoeden beschikte.'

Met een klein stukje geschiedenis van boerderij Schoonderbeek begint Simon Boersen zijn verhaal over de mobilisatie en de evacuatie op 10 mei 1940. Een vergeten stukje geschiedenis. Wim Buitenhuis beschrijft in zijn boek *Zij die moesten vluchten, 10 mei 1940* de evacuatie van ongeveer 24.000 mensen in het gebied van Nijkerk tot Barneveld en alle tussenliggende plaatsjes. Dat gold ook voor de bewoners van De Glind en Achterveld. Op 10 mei 1940 verlieten ze huis en haard en vond er een ongekennde uittocht plaats van de gehele bevolking en van de veestapel. Een dag om nooit te vergeten. (Jaap Krediet)

Mobilisatie

'In september 1939 kregen we op Schoonderbeek inkwartiering. Op een zonnige septembermiddag kwamen soldaten over de brug van de Schoonderbekerweg over de laan naar de brink gemarcheerd. Voor de boerderij sloegen ze – op commando – linksaf het middelpad op naar de voordeur, die open stond. Het waren er een stuk of tien. Ze marcheerden zo door de hal en de gang de trap op. Ze vestigden zich op de zolder boven de zaal, die vele jaren later omgebouwd is tot woongedeelte; eerst voor buurvrouw Bourgonje – in 1942 – en later..... Deze groep bleef maar een paar dagen. Het waren vermoedelijk een soort 'administrateurs' die kwamen inventariseren en na gedane arbeid terugkeerden naar de staf. De tweede – grotere? – groep kwam vrijwel aansluitend en bestond uit soldaten met een duidelijk andere opleiding. Ze sliepen met de koppen net onder het schuine dak. Ze behoorden tot een regiment Pantser Afweer Geschut en hadden Tsjechische kanonnen. Er waren ordonnansen bij die op motorrijtuigen rondreden en die nogal vrijgevochten waren. We mochten soms voor op de benzinetank zitten en verbrandden dan onze knieën aan de knalpijpen. Een van de ordonnansen was Leo Roestenburg, de vader van Harry, die in Achterveld is blijven hangen. De PAG-kanonnen – vier of vijf in getal – stonden overal vastgeketend. Het stonk altijd naar benzine en uitlaatgassen. Later in die winter kwamen er manschappen van een Mitrailleurcompagnie (zwarte MC) die over zware mitrailleurs op een onderstel met wielen beschikten en bij nacht en ontij rondtrokken. Deze soldaten – sommigen van boerenaafkomst – hielpen een beetje op de boerderij en brachten ook veelal hun vrije tijd

door op de boerderij. Wij mochten soms met de soldaten mee-eten (rats, kuch en bonen) en bij mooi weer een stukje meewandelen. Als er appel was probeerden we het een en ander te ontregelen en daar slaagden we op den duur vrij goed in.

In januari 1940 draaide de wind naar het oosten en kwam er met een forse wind veel noordelijke kou en sneeuw in onze richting. De temperatuur daalde snel en het zou voor een lange periode blijven vriezen. Acht weken lang lag bijna het hele land onder een deken van 25 tot 40 cm sneeuw. Op 30 januari 1940 werd de Elfstedentocht (118 km) gereden en de ouderen onder ons weten nog dat Jeen van de Berg tot een van de winnaars behoorde. De hele winter door vertrokken 'onze soldaten' vrijwel dagelijks naar de Grebbelinie om gaten in het ijs te hakken en versperringen aan te brengen. Als er een door het ijs was gezakt, hadden we meer dan een week lang een 'blaffende' soldaat op de slaapzaal. 'Russische toestanden' zou ik jaren later denken.

Ik herinner me nog dat een van die jonge soldaten ietwat verkikkerd raakte op onze dienstmeid, Riek Tijmensen. Ze zocht steun bij moeder Boersen, die steeds met groot gemak het een en ander regelde. Moeder en Riek zetten op grote schaal koffie en thee, soms met wat erbij en verkochten hun handel aan soldaten, onderofficieren en hogeren. Het geld werd – gewoonlijk – tijdelijk opgeslagen op een richel boven de schoorsteen. Het was centenwerk, maar het tikte aardig aan. Voor ons kinderen was die rand nogal hoog. Daar verdween op een kwade dag de verzamelde opbrengst en dat gaf uiteraard de nodige heisa. De dader werd 'aangewezen' en ongewoon fors gestraft.

De soldaten leerden ons 'nette' liedjes en meerdere daarvan hebben we ons hele leven gezongen. Om geloofwaardig te blijven geef ik hier een kort, diep schrijnend voorbeeld over de Spaanse burgeroorlog, die in mei 1939 was geëindigd in een ongelooflijk bloedbad:

*Nooit heb ik een mens of een dier wat misdaan
Ik deed altijd goed
Nu is mijn land plotseling in opstand gegaan
Overal vloeit bloed*

*Ik zwerf verlaten door lege straten
Kan 't leven haten terwijl ik droevig zing....*

De evacuatie

Op 10 mei 1940 vertrokken in alle vroegte de soldaten in gevechtstenuë naar de Grebbelinie. Twee soldaten trokken het karretje met de zware mitrailleur en twee lieten zich trekken. Een lage onderofficier zorgde voor de nodige commando's. De voorlopers waren uitgerust met helder schone witte trekbanden, waarvan me de kleur toen en later verwonderde. Jan en Ik gingen – zoals gewoonlijk – te voet naar school. Er was wel wat activiteit in de lucht en dat was boeiend genoeg om nergens anders over te praten. Op school werd ons verteld dat er geen les werd gegeven, en wij dus... vrij waren. We hoorden van de jongens van de Nieuwe Weg dat er in Asschat al boerderijen in brand gestoken waren. We hadden vrij en gingen dus richting Ome Kees. Wie ons ergens op de Nieuwe Weg staande hield en terug naar Achterveld en naar huis stuurde, zal wel eeuwig een punt van discussie blijven. Pa kwam ons tegemoet en in geforceerde draf gingen we over de Schoonderbekerweg naar huis. Daar waren de

koeien al bijna op weg naar Nijkerk, onder leiding van Koos van Burgsteden. Moeder was bezig spullen klaar te maken voor ons vertrek met paard-en-wagen naar Achterveld en later op de dag naar Ermelo. Ze kookte eieren en verzamelde kleren en ik weet niet wat allemaal. Op een gegeven moment werd ons verteld dat we op moesten schieten, want de genie zou de brug over de Modderbeek in de lucht laten vliegen. Tegen 10 uur, half 11 vertrokken we, of beter gezegd, lieten we alles achter wat niet op de wagen zat. We moesten ramen en deuren open laten. We waren nog lang niet halverwege de Schoonderbekerweg, toen met een enorme knal de brug hoog de lucht in vloog. Dat was meer dan schrikken. Er kwam een golf warme lucht over ons heen, die ik me nu nog levendig herinner. Ook toen ik jaren later bij de Artillerie iets dergelijks meemaakte dacht ik: En toch was de knal van het opblazen van de Schoonderbekerbrug over de Modderbeek op 10 mei 1940 harder. Dat is mij altijd bijgebleven.

Simon J... Boersen, 20 januari 2020